

23.02.2022

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ «Я КРОКУЮ ДО МАЙСТЕРНОСТІ»: СУЧАСНИЙ СТУДЕНТ І ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ

Сучасний студент і шляхи взаємодії

Викладачеві слід пам'ятати, що у всіх випадках особистість – найвища цінність,
а тому:

«стався до студента так, як би ти хотів, щоб він ставився до тебе»

(християнська заповідь),

«приймай студента таким, яким він є» (настанови психологів-гуманістів).

Це саме правило стосується і студента стосовно своїх викладачів.

Ільченко В.М. - Успіх демократичних процесів в освіті значною мірою залежить від розвитку суб'єктно-суб'єктних взаємин між викладачами і студентами в освітньому процесі, їхньої міжособистісної взаємодії на засадах діалогу, співпраці, партнерства. Освіта набуває ознак безперервного пізнання де студент стає здобувачем й виробником особистісних знань, а педагог виконує функції організатора навчально-пізнавальної діяльності студентів, процесу набуття ними власного досвіду пізнання. Ефективність, гуманістична спрямованість освітнього процесу досягаються у спільній діяльності, позитивній міжособистісній взаємодії студентів в умовах спільноти, об'єднаної метою й завданнями процесу з урахуванням своєрідності позиції, культури кожної особистості. Актуальність розвитку суб'єктної позиції студентів у освітньому процесі, їхньої співпраці у взаємодії з викладачами зумовлена не тільки закономірними особливостями пізнавальної діяльності особистості, роллю освіти у її розвитку, але й потребами побудови громадянського суспільства, формування демократичних взаємин, громадянських цінностей у закладах освіти.

Формою навчальної взаємодії, співробітництва викладача і студента є педагогічне спілкування, через яке реалізують всі педагогічні функції і забезпечується активність суб'єктів педагогічного процесу.

Педагогічне спілкування органічно поєднує в собі елементи предметно-орієнтованого, особистісно-орієнтованого та соціально-орієнтованого спілкування, тому має специфічні особливості

Спілкування охоплює такі функції та аспекти:

- 1) Сприйняття, пізнання і розуміння партнера (соціально-перцептивна функція).
- 2) Передача інформації та обмін індивідуальним досвідом (комунікативна функція).
- 3) Вироблення спільної стратегії взаємодії, реалізація соціальних ролей та організація сумісної діяльності (інтерактивний аспект).
- 4) Прояв взаємних оцінних ставлень один до одного, експресивні реакції кожного суб'єкта спілкування, а також індивідуальні переживання ситуації спілкування та реагування на емоційну напругу (емоційно-ціннісний аспект).
- 5) Соціальна самопрезентація (особистісний аспект).

Результатом спілкування є те, що за допомогою різних засобів комунікації встановлюються взаємини, сприятливі для спільної діяльності. Тому всі проблеми управління педагогічним процесом у системі освіти пов'язані зі спілкуванням педагога з учнями, викладача зі студентами.

Спілкування за принципом суб'єкт-суб'єктної взаємодії вимагає від кожного учасника таких якостей:

- сприймати співрозмовника як індивідуальність зі своїми потребами та інтересами;
- виявляти зацікавленість у партнері, співпереживати (емпатія) його успіхам або невдачам;
- визнавати право партнера на незгоду, на власну думку, на вибір поведінки та відповідальність за свій вибір.

Дотримання цього принципу дає можливість налагодити щирі, довірливі стосунки викладачів і студентів. Це також дає змогу коректно (ввічливо, тактовно, чемно) робити зауваження студентам, допомагати йому бачити власні хиби, давати йому поради щодо подальшого самовдосконалення поведінки.

Взаємини викладачів і студентів характеризуються складною структурою, компонентами якої є:

- 1) **мотиваційний** (інтерес до партнера й потреба із стосунках із ним);
- 2) **когнітивний** (сприйняття й оцінка іншого; рефлексія стосунків і усвідомлення їхніх труднощів; уявлення про оптимальні взаємини);
- 3) **емоційний** (задоволеність стосунками, які склалися; взаємні оцінки ставлення партнерів; відчуття психологічної захищеності, комфортності або напруженості, тривожності);
- 4) **поведінковий** (тип взаємин і стиль педагогічного спілкування; спосіб поведінки в конфліктній ситуації; засоби коригування взаємин і взаємовпливу).

Оптимальними є такі педагогічно доцільні взаємини викладачів і студентів:

- сприятливі для професійного самоствердження особистості студента, розвитку його як майбутнього спеціаліста, керівника колективу;
- ті, які створюють атмосферу психологічної захищеності, зниження внутрішнього емоційного напруження;
- що формують позитивне, взаємне, оцінне ставлення викладача і студента один до одного;
- які передбачають взаємообмін окремими рольовими функціями в дидактичній взаємодії;
- що забезпечують високий психологічний рівень спілкування й психологічної компетенції учасників педагогічної взаємодії як складника їхньої загальної і професійної культури.

Психологічний рівень спілкування вимагає:

- від партнерів розуміння інших людей, правильного оцінювання їхнього стану і психологічних особливостей;
- адекватного емоційного реагування на стан і поведінку партнера по спілкуванню;
- обирання щодо кожного партнера такого рівня спілкування, який найкраще відповідає його стану і вимогам гуманістичної моралі.

Основна причина неконтактності індивіда - неправильне ставлення до себе і до інших людей через занижену або завищену самооцінку.

У зв'язку з цим окремим викладачам треба коригувати самоствавлення і змінювати своє ставлення до студентів, оволодіваючи для цього засобами саморегуляції у спілкуванні.

Звичайно, ці настанови не є абсолютними, проте викладачеві потрібно про них пам'ятати і важливо дотримуватися ще й таких правил педагогічного спілкування:

- Якщо треба захистити свою точку зору, власні переконання, для переконування студента потрібно використати вагому аргументацію, слід уникати силового вербального тиску, якщо треба щось доводити студентам.
- Не треба постійно чинити опір і обмежувати співрозмовника у свободі вибору, нав'язувати йому власні думки - це тільки значно знизить їхню привабливість.
- Якщо помилковість погляду студента очевидна, не треба поспішно це відкидати, бо в нього може підвищитися значущість свого захоплення і він намагатиметься відстоювати свою помилку.

У педагогічній взаємодії викладача зі студентами треба розрізняти **рольове спілкування** та **міжособистісне спілкування**. Рольове спілкування залежить від рангу суб'єктів, їхніх соціальних ролей (викладач–студент). Міжособистісне спілкування – вільне, не пов'язане з рольовими регуляторами і залежить від індивідуальних особливостей, характеру взаємин викладача і студентів, а також конкретних ситуацій спілкування, нетактовності, безцеремонності.

Важливою соціально-психологічною умовою ділових взаємин викладача зі студентами є сприятливі стосунки членів студентської групи. Тому викладачеві треба намагатися налагодити добрі контакти з групою, привертати прихильність групи до себе, створювати й підтримувати хороши груповий настрій, коригувати ділові й міжособистісні стосунки студентів. Для цього потрібно навчитися діяти швидко й впевнено.

Деякі прості вміння, в яких виявляється поважне ставлення до розповіді іншої людини:

- уміння запитувати;
  - уміння надихати партнера до пояснення власної думки, пропозиції, поведінки;
  - уміння чути і зрозуміти те, що мав на увазі партнер;
  - усвідомити те, про що партнер не зміг висловитися (почуття, мотиви);
  - передати партнеру, що його почули, зрозуміли;
  - уміння знімати емоційну напругу при розмові.
- Для прояву такої поваги до людини, активного ставлення до співрозмовника ми застосуємо **нерефлексивне та рефлексивне слухання** (форми активного слухання). Так, якщо співрозмовник сам говорить багато, емоційно, можна застосувати **нерефлексивне слухання**. Воно полягає в умінні мовчки підтримувати співрозмовника (позою, поглядом, мімікою тощо) або словами «Розумію, так, я слухаю...». Це допомагає підтримувати бесіду, у партнера виникає бажання висловитися до кінця.

У зв'язку з цим розуміння викладачем студента потребує наявності в нього: **і педагогічної спостережливості, і емпатії, і психологічної проникливості** у внутрішній світ людини, а то можливі серйозні помилки в оцінці вчинків. Треба не поспішати з оцінкою, а вислухати співрозмовника, зуміти стати на його точку зору, намагатися зрозуміти мотиви його вчинку. Адже між мотивом і вчинком існують неоднозначні зв'язки. Ви знаєте, що вчинки є не тільки свідомими, обміркованими, а й імпульсивними, мимовільними, з непередбаченими результатами. Тому їй не треба поспішати з оцінкою вчинку, а краще вислухати людину, зрозуміти її.

Допомагає розумінню людини **активне слухання**. Невербальним складником активного слухання є: **постава, вираз обличчя, звернення погляду на того, хто говорить та ін.** Своім уважним слуханням ми допомагаємо партнеру сформулювати свою проблему, вербалізувати почуття, бути максимально відвертим. Активне слухання вимагає певних навичок та умінь слухати, а саме:

- візуальний контакт;
- розуміння не тільки тексту, а й почуттів
- емпатії, поваги до співрозмовника.

Таким чином, якщо своєю поведінкою студенти спричинили у Вас сильні негативні емоції, скажіть їм про це відверто, наприклад, «Мені важко зібратися з думками, коли в аудиторії гвалт (шум)». «Я дуже стурбована результатами Вашої підготовки» тощо. Позитивним у «Я – повідомлений» є те, що про свої негативні почуття викладач говорить не в образливій для інших формі, надає студентам змогу краще його пізнати і зрозуміти, і вони починають співчувати йому, «відчувати» його, самостійно вирішують, як діяти. Люди не завжди усвідомлюють, який вплив їхні вчинки справляють на інших, тому їм треба про це сказати, але так, щоб не викликати в них образу.

Культура педагогічного спілкування викладача полягає в такому:

- 1) Розуміти студентів і об'єктивно їх оцінювати.
- 2) Емоційно відгукуватися на емоційні стани і поведінку студентів.
- 3) Обирати щодо кожного студента такий спосіб звертання, в якому найкраще поєднується індивідуальний підхід з утвердженням колективістських принципів моральності.
- 4) Бути підготовленим до ведення діалогу з будь-яким студентом.
- 5) Дотримуватися норм педагогічної етики. Педагогічне спілкування – це вимогливість і до студентів, і до самого себе.
- 6) Визнавати і виправляти свої помилки у взаєминах зі студентами.

Можна дати викладачам такі поради щодо самовиховання комунікативної культури:

- уникайте при спілкуванні докорів (прямих і непрямих);
- не демонструйте своєї переваги перед співрозмовником;
- уникайте звинувачувального тону, вибачайте дрібні слабкості, підкреслюйте переваги партнера;
- розпитуйте зацікавлено, але не зухвало;
- говоріть не більше й не менше за потрібне в цей момент спілкування, а краще більше слухати, ніж говорити;
- будьте уважні до партнера по спілкуванню;
- намагайтеся передбачити можливу реакцію співрозмовника;
- у процесі спілкування більше думайте про тих, із ким спілкуєтесь.

Отже, продуктивне професійно-педагогічне спілкування (взаємини) відбувається за умови організації педагогічного процесу на демократичних засадах, гуманістичного ставлення викладача до студентів, захопленості спільною творчою діяльністю всіх суб'єктів педагогічної взаємодії.

Відсутність психологічних «бар'єрів» у педагогічній взаємодії є важливим соціально-психологічним чинником самоактуалізації студентів, відповідального й активного їхнього ставлення до свого професійного зростання.